

โครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดพิษณุโลก

พระราชดำริ :

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แนวพระราชดำริ :

เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2525 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดเขื่อนนเรศวร และทรงเยี่ยมราษฎร ณ บริเวณเขื่อนนเรศวร บ้านหาดใหญ่ ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ได้พระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับงานชลประทาน ดังต่อไปนี้

1. ควรพิจารณาวางโครงบริเวณตอนเหนือของทุ่งसान เพื่อจัดหาน้ำให้ราษฎรหมู่บ้านต่างๆ นอกเขตชลประทานทุ่งसान ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณทุ่งसानตอนบน และตอนกลาง สามารถมีน้ำทำการเพาะปลูกได้ทั้งในฤดูฝน-ฤดูแล้ง และมีน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคสำหรับราษฎรหมู่บ้านต่างๆ ดังกล่าวตลอดปี นอกจากนี้ยังจะช่วยบรรเทาอุทกภัยสำหรับพื้นที่เพาะปลูกบริเวณทุ่งसानอีกด้วย

2. ควรพิจารณาวางโครงการและก่อสร้างเขื่อนเก็บกักน้ำแควน้อย ในเขตอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก โดยเร่งด่วน เขื่อนเก็บกักน้ำแควน้อยนี้ควรพิจารณาวางโครงการให้เก็บกักน้ำไว้อย่างเต็มที่ เพื่อการบรรเทาอุทกภัยในเขตลุ่มน้ำแควน้อยตอนล่าง และจัดหาน้ำสนับสนุนโครงการชลประทานพิษณุโลก และโครงการชลประทานเจ้าพระยาใหญ่ ให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์ต่อไป สำหรับเขื่อนเก็บกักน้ำแควน้อยนี้ การพลังงานแห่งชาติกำลังศึกษาและจัดทำรายงานความเหมาะสมของโครงการอยู่ และจะได้ดำเนินการก่อสร้างต่อไป

3. ควรพิจารณาวางโครงการและก่อสร้างอ่างเก็บน้ำตามลำน้ำสาขาต่างๆ ของแควน้อยตอนล่าง บริเวณท้ายเขื่อนเก็บกักน้ำแควน้อย เพื่อจัดหาน้ำให้ราษฎรหมู่บ้านต่างๆ ในเขตอำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก พื้นที่ประมาณ 19,000 ไร่ สามารถทำการเพาะปลูกได้ตลอดปี นอกจากนี้ยังจะช่วยบรรเทาอุทกภัยแก่พื้นที่เพาะปลูกบริเวณท้ายอ่างเก็บน้ำต่างๆ ดังกล่าวอีกด้วย

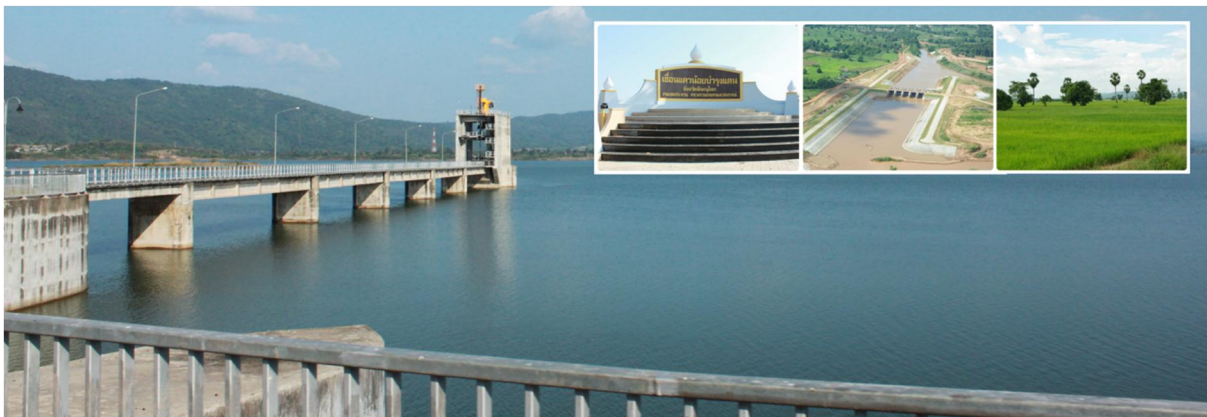
ในปี พ.ศ.2526 สำนักงานพลังงานแห่งชาติ ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลออสเตรเลียในการว่าจ้างบริษัทวิศวกรที่ปรึกษา REDECON AUSTRALIA Pty.,Ltd., ดำเนินการศึกษาจัดทำรายงานความเหมาะสมและศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการ ซึ่งแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2530 ต่อมา ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2535 กรมชลประทานได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการศึกษาโครงการเขื่อนแควน้อยต่อจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เดือนกันยายน พ.ศ.2536 กรมชลประทานได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา ได้แก่ บริษัท ปัญญาคอนซัลแตนท์ จำกัด บริษัท ริซอลส์เอ็นจิเนียริงคอนซัลแตนท์ จำกัด เพื่อศึกษาทบทวนความเหมาะสม และบริษัท เทสโก้ จำกัด เพื่อศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการประชาสัมพันธ์ โดยดำเนินการแล้วเสร็จสมบูรณ์เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2538

วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2538 ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “.....ส่วนที่พิษณุโลกก็มีน้ำไหลลงมาจากข้าง ๆ อีกสายหนึ่ง แควน้อยซึ่งจะต้องทำ...อันนี้ก็ยังไม่ได้ทำ ซึ่งจะต้องทำ เพื่อเก็บกักน้ำที่มาจากอำเภอชาติตระการ อาจจะมีคนค้านว่าทำไมทำเขื่อนพวกนี้แล้วมีประโยชน์อะไร ก็เห็นแล้วประโยชน์ของเขื่อนใหญ่เขื่อนนี้ ถ้าไม่มี 2 เขื่อนนี้ ที่นี้ น้ำจะท่วมยิ่งกว่า จะไม่ท่วมเพียงแค่นี้ จะท่วมทั้งหมด.....”

การออกแบบรายละเอียดโครงการแล้วเสร็จเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2545 รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการได้ผ่านการพิจารณาตามขั้นตอนและคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ มีมติเห็นชอบรายงาน เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ.2545 และคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้เริ่มดำเนินการก่อสร้างโครงการเขื่อนแควน้อย เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2546

วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2545 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ไปในพิธีน้อมเกล้าฯ ถวายโครงการปลูกป่าถาวร จำนวน 1 ล้านไร่ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์เป็นปีที่ 50 ใน ส่วนของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ณ พื้นที่ป่าชายเลนแปลงปลูกป่า FPT 29 และ 29/3 อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้พระราชทานพระราชดำริให้ นายสุวิทย์ คุณกิตติ รองนายกรัฐมนตรี ให้พิจารณา ความเหมาะสมในการดำเนินการก่อสร้างโครงการเขื่อนแควน้อย อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก กรมชลประทานจึงได้วางแผนงานที่จะดำเนินการก่อสร้างโครงการเขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จ. พิษณุโลก ในปี 2546 - 2554 ระยะเวลาดำเนินการ 9 ปี โดยในปี 2546 จะขอใช้งบประมาณจาก กปร. และ ใช้งบประมาณปกติก่อสร้างโครงการในปีต่อๆ ไปจนแล้วเสร็จ

ที่ตั้งของโครงการ : หมู่ 4 บ้านเขาหินลาด ตำบลคันโช้ง อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์โครงการ :

1. เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเพาะปลูกทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง สำหรับพื้นที่เพาะปลูกในลุ่มน้ำแควน้อย รวมทั้งเป็นแหล่งน้ำเสริมการเพาะปลูกในฤดูแล้งของพื้นที่โครงการเจ้าพระยา
2. เพื่อช่วยบรรเทาอุทกภัยบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแควน้อยตอนล่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตอำเภอวัดโบสถ์ อำเภอเมือง และอำเภอวังทอง

หน่วยงานผู้ดำเนินงาน /หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง :

1. สำนักราชเลขาธิการ
2. สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)
3. กรมชลประทาน

ลักษณะโครงการ :

แม่น้ำแควน้อยเป็นลุ่มน้ำสาขาย่อยฝั่งซ้ายของแม่น้ำน่าน มีต้นน้ำอยู่ที่อำเภอชาติตระการ จังหวัดพิษณุโลก ไหลผ่านอำเภอวัดโบสถ์ บนนจบแม่น้ำน่านที่อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก สภาพพื้นที่ตอนล่างของแม่น้ำแควน้อย ประมาณ 200,000 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่ประสบปัญหาน้ำท่วมและขาด

แคลนน้ำเป็นประจำทุกปี ราษฎรส่วนใหญ่ 80% เป็นเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำ ทำนาได้ครั้งเดียวในฤดูฝน แต่ มักได้รับความเสียหายจากปัญหาน้ำท่วม โดยมีพื้นที่ประมาณ 75,000 ไร่ ในเขตอำเภอวัดโบสถ์ อำเภอวังทอง อำเภอพรหมพิราม และอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มักเกิดปัญหาน้ำท่วมเป็นประจำทุกปี และมีแนวโน้มจะทวีความรุนแรงเป็นลำดับ

โครงการเขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีเป้าหมายหลักเพื่อแก้ไขปัญหาคอขวด โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ จังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึง ยังจะเป็นแหล่งน้ำสนับสนุนให้กับพื้นที่ชลประทานฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของ แม่น้ำแควน้อย ส่งน้ำเสริมให้กับพื้นที่เพาะปลูกของโครงการเจ้าพระยาใหญ่ เป็นแหล่งน้ำใช้ในการเกษตร การอุปโภค บริโภค นอกจากนี้ ยังได้สร้างเขื่อนทดน้ำพญาแมน เพื่อช่วยยกระดับน้ำเข้าคลองชลประทาน ส่งน้ำช่วยเหลือพื้นที่ การเกษตร 4 อำเภอของจังหวัดพิษณุโลก คือ อำเภอวัดโบสถ์ อำเภอพรหมพิราม อำเภอวังทอง และอำเภอเมือง

เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ.2552 นายชูชาติ อุยกมล ผู้อำนวยการสำนักงานก่อสร้าง 2 โครงการเขื่อนแควน้อย จังหวัด พิษณุโลก เปิดเผยว่า สำนักราชเลขาธิการ พระบรมมหาราชวัง ได้ส่งหนังสือ เลขที่ รล. 005.2/13227 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อเขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ เป็น เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน ซึ่งหมายถึง "เขื่อนแควน้อยที่ทำให้มีความเจริญขึ้นในเขตพื้นที่" สำหรับเขื่อน ทดน้ำพญาแมน ทรงพระราชดำริเห็นควรให้ใช้ชื่อเดิม

ระยะเวลาก่อสร้าง : 9 ปี (ปี 2546 – ปี 2554) รวมระบบส่งน้ำ

รายละเอียดโครงการ

โครงการเขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นอ่างเก็บน้ำอเนกประสงค์ขนาดใหญ่ สามารถ เก็บกักน้ำได้ 769 ล้าน ลบ.ม. โดยมีพื้นที่ผิวน้ำที่ระดับเก็บกักประมาณ 38,368 ไร่ ประกอบด้วย 3 เขื่อน ติดต่อกัน มีรายละเอียดตัวเขื่อนและงานอื่นที่สำคัญดังนี้.-

- เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน เป็นเขื่อนหินทิ้งดาดคอนกรีต(Concrete Faced Rockfill Dam) สูง 75 ม. ยาว 681 ม.
- เขื่อนสันตะเคียน เป็นเขื่อนหินทิ้งแกนดินเหนียว(Earth Core Rockfill Dam) สูง 80 ม. ยาว 1,270 ม.
- เขื่อนปิดช่องเขาต่ำ เป็นเขื่อนดิน(Earthfill Dam) สูง 16 ม. ยาว 640 ม.
- เขื่อนทดน้ำพญาแมน ลักษณะเป็นเขื่อนทดน้ำแบบประตูระบายบานโค้งจำนวน 5 บาน ขนาด 12.50 x 7.50 ม. ระบายน้ำสูงสุด 1,718 ลบ.ม./วินาที
- คลองส่งน้ำฝั่งซ้ายและฝั่งขวา ส่งน้ำด้วยแรงโน้มถ่วง จำนวน 70 สาย ความยาวรวมประมาณ 340 กม. พร้อมคลองระบายน้ำ จำนวน 47 สาย ยาวรวมประมาณ 160 กม.

ผู้ได้รับประโยชน์ :

โครงการเขื่อนแควน้อยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก เป็นโครงการ พัฒนาแหล่งน้ำขนาดใหญ่ สามารถอำนวยประโยชน์นานับประการอันได้แก่ การบรรเทาปัญหาอุทกภัยที่เคย เกิดขึ้นบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแควน้อยตอนล่าง ในเขต อำเภอวัดโบสถ์ และ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็น แหล่งน้ำสำหรับการอุปโภค-บริโภค เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกสำหรับพื้นที่ชลประทานที่เกิดขึ้นใหม่ของ โครงการเขื่อนแควน้อยฯ 155,166 ไร่ รวมถึงพื้นที่ในเขตทุ่งเจ้าพระยาในช่วงฤดูแล้งประมาณ 250,000 ไร่ ตลอดจนเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ แหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ และเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้า

ทั้งนี้ หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนและดำเนินโครงการ มีการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ คือ การพึ่งพาตนเองได้ของราษฎร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ :

- ส่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกในฤดูฝนและฤดูแล้งให้แก่พื้นที่ชลประทานแควน้อย 155,166 ไร่ และส่งน้ำเสริมการเพาะปลูกในฤดูแล้งของโครงการชลประทานเจ้าพระยาประมาณ 250,000 ไร่
- ส่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ประมาณ 47.3 ล้าน ลบ.ม.ต่อปี
- บรรเทาความเสียหายจากอุทกภัยในเขต จ.พิษณุโลกและลุ่มแม่น้ำแควน้อยตอนล่าง
- เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดและเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิษณุโลก

ผลการดำเนินงานและกิจกรรมโครงการ :

การก่อสร้างเขื่อนแล้วเสร็จ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเริ่มการเก็บกักน้ำ เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน พ.ศ.2551

ความสำเร็จของโครงการ :

- ช่วยบรรเทาอุทกภัยโดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำแม่น้ำแควน้อยตอนล่าง ประมาณ 75,000 ไร่ ในเขตอำเภอวัดโบสถ์ อำเภอเมือง อำเภอวังทอง และอำเภอบางกระทุ่ม จังหวัดพิษณุโลก
- เป็นแหล่งน้ำสนับสนุนพื้นที่ชลประทานบริเวณฝั่งซ้ายและขวาของแควน้อย ประมาณ 155,000 ไร่ และส่งน้ำเสริมให้กับพื้นที่การเพาะปลูกในฤดูแล้งของโครงการชลประทานเจ้าพระยาประมาณ 250,000 ไร่
- ราษฎรในเขตโครงการมีน้ำใช้สำหรับการอุปโภคบริโภค ประมาณ 47.3 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี
- เสริมสร้างอาชีพจากผลผลิตปลาในอ่างเก็บน้ำ เป็นการสร้างรายได้ให้แก่ราษฎรบริเวณรอบอ่างเก็บน้ำและสองฝั่งแม่น้ำแควน้อย
- เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในจังหวัดพิษณุโลกและบริเวณใกล้เคียง